

адзіноты – такі лёс людзей выбраных, якім, аднак, уласцівае цяпло любові да бліжніх, цярплівасць, разуменне і дараванне.

Спіс літататуры:

1. Беларуская мастацкая культура эпохі Сярэдневякоўя і Рэнэсансу: манаграфія / У.М. Конан. – Мінск: БДПУ, 2006. – 175 с.

2. Беларуская энцыклапедыя: У 18 т. Т. 8. Канто-Кулі / рэдкал. Г.П. Пашкоў і інш. – Мн.: Бел.Эн., 1999. – С. 399.

3. Боская і людская мудрасць: (Францішак Скарына: жыццё, творчасць, светапогляд) / Уладзімір Конан. – Мінск: [б. в.], 1990. – 64 с.

4. Выбранае / Уладзімір Конан. – Мінск: Смэлтак, 2009. – 535 с. – (Выдатныя постаці Беларусі).

УЖЫВАННЕ ТАРАШКЕВІЦЫ Ў БЕЛАРУСКІМ МАЎЛЕННІ

УА «Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт»

Матыліцкая П.А., 1 к., 14 гр., ЛФ

Кафедра сацыяльна-гуманітарных навук

Навуковы кіраўнік – к.г.н., дацэнт, загадчык кафедры Сіткевіч С.А.

У літаратурнай беларускай мове існуе дзве нормы. Першая — афіцыйная, якая замацавана беларускім заканадаўствам. Але побач з ёй існуе другая норма. Яна знаходзілася ў афіцыйным ужыванні ў перыяд з 1918 па 1933 гг. і называецца класічнай (традыцыйнай) нормай, або тарашкевіцай.

Сапраўды, пасля рэформы беларускага правапісу 1933 г. беларуская граматыка, кадыфікаваная Б. А. Тарашкевічам, перастала лічыцца нарматыўнай. Але з ужывання тарашкевіца не выйшла. Ёю працягвалі карыстацца частка беларускіх палітычных арганізацый Заходняй Беларусі і беларуская дыяспара.

Прычына гэтага складалася ў тым, што змены, якія з’явіліся ў выніку рэформы, моцна скажалі ўстаноўленыя нормы літаратурнай беларускай мовы. У новаствораных правілах сустракаліся шматлікія недакладнасці, памылкі і недагляды. У беларускую мову штучна была ўведзена вялікая колькасць асаблівасцей, уласцівых рускай мове; многія правілы былі сфармуляваны на ўзор адпаведных правіл рускай мовы. Такія правілы не адпавядалі літаратурнаму вымаўленню і не пашыраліся на ўсю лексіку, што выклікала істотныя супярэчнасці. Пад назвай «рэформа правапісу» хавалася адначасова і рэформа фанетыкі, марфалогіі, лексікі і іншых раздзелаў.

Тых, хто не прызнаваў гэтую рэформу, было значна больш, але ў СССР друкаванне па ненарматыўным правапісе было забаронена.

Нягледзячы на тое, што правапіс, замацаваны ў 1933 г., значна развіваўся і ўдасканалваўся ў наступныя гады, у Беларусі, пачынаючы з канца 1980-х гг., быў ініцыяваны рух за вяртанне класічнага правапісу.

Першым крокам стала тое, што ў 1988 г. у «ЛіМе» быў апублікаваны ліст маладых беларускіх літаратараў пад назвай «Рэпрэсаваны правапіс», які заклікаў рэдактараў літаратурных выданняў не змяняць правапіс у тэкстах аўтараў, бо той ці іншы правапіс — гэта «воля, меркаванне, пазыцыя аўтара». Яго падпісалі Алесь Асташонак, Адам Глобус, Уладзімір Арлоў, Леанід Дранько-Майсюк і інш. Што тычыцца пісьменнікаў старэйшага пакалення, то многіх палохаў магчымы правапісны хаос, таму яны засталіся пісаць наркамаўкай. Аднак не ўсе прытрымліваліся такога меркавання: на класічны правапіс у 1990-х перайшлі Васіль Быкаў і Вячаслаў Адамчык.

На сярэдзіну 1990-х гг. прыходзіцца пік папулярнасці тарашкевіцы. У 1996 г. наклад газеты «Свабода», што выдавалася тарашкевіцай, дасягае 100 тысяч асобнікаў. А потым тарашкевіца пачала канкурыраваць з наркамаўкай. Напрыканцы 1990-х гг. выданні «Пагоня» і «Свабода» перайшлі з класічнага правапісу на афіцыйны, а ў 2008 г. — «Наша ніва».

У 2005 г. працоўнай групай у складзе Юрася Бушлякова, Вінцука Вячоркі, Змітра Санько і Змітра Саўкі ў Мінску і Вільні была выдадзена кніга «Беларускі клясычны правапіс. Сучасная нармалізацыя». Збор правілаў грунтуецца на праекце правапісу Вінцука Вячоркі, створаным у 1995 г., і на выніках грамадскага абмеркавання гэтага праекта на канферэнцыі ў Празе ў 1998 г. На працягу 2000–2004 гг. група ўдзельнікаў канферэнцыі збіралася на рэгулярныя пасяджэнні. Перад выданнем праект зборніка быў адасланы 27-мі адмыслоўцам: мовазнаўцам, літаратарам, арганізацыям — на водгук.

Сёння пэўныя выданні выпускаюць мастацкія творы і перыёдыку на класічным правапісе, некаторыя студыі агучваюць фільмы згодна з нормамі тарашкевіцы. Адметнасцю з'яўляецца тое, што ў большасці інтэрнэт-рэсурсаў аддаецца перавага тарашкевіцы.

Поруч з аргументамі супраць наркамаўкі, многія вылучаюць і аргументы супраць тарашкевіцы і пераходу да яе. Філолаг Я.Ф. Карскі, сучаснік Тарашкевіча, адзначаў, што графіка новай беларускай літаратурнай мовы была сфарміравана пад уплывам польскай мовы, прычым як у лацінскім, так і ў кірылаўскім варыянтах. На яго думку, «крайнія» дзеячы беларускага нацыянальнага руху перыяду беларусізацыі імкнуліся аддаліць беларускую літаратурную мову ад рускай. Фарміраванне беларускай лексікі, асабліва тэрміналогіі, вялося шляхам прыдумвання цалкам новых слоў ці ўзяцця польскіх слоў і далучэння да іх беларускіх канчаткаў.

Мовазнаўца А. І. Падлужны выказваў меркаванне, што аднаўленне дарэформенных нормаў у 1990-х гг. магло прывесці да пераўтварэння ў непісьменных вялікай часткі людзей і стварэння своеасаблівай «элітарнай» пісьменнасці, якой валодала б толькі невялікая частка людзей. Таксама ён адзначаў, што вяртанне да тарашкевіцы прывяло б да ненатуральнага маўлення, неадпаведнага народнаму маўлення і таксама паслужыла б адзнакай групавой прыналежнасці.

А.А. Лукашанец лічыць, што тарашкевіцу можна разглядаць як своеасаблівы маладзёжны слэнг з выразным ідэолагапалітычным адценнем. Як паказваюць назіранні, для некаторай часткі прыхільнікаў тарашкевіцы яе выкарыстанне з'яўляецца «ўзроставай модай», перахварэўшы якой, яны пераходзяць на агульналітаратурны стандарт.

Можна канстатаваць, што раскол паміж беларускамоўнымі на прыхільнікаў класічных і афіцыйных нормаў толькі ўзмацняе праблему паўнамернага ўжывання беларускай мовы ў сённяшніх умовах двухмоўя.

Спіс літаратуры:

1. Саўко, М. П. Кароткі нарыс гісторыі культуры Беларусі: Вучэб.-метадыч. дапаможнік / М.П. Саўко, М.А. Бобер, В.І. Карнацкая. – Мн., БДМУ, 2003. – 134 с.

2. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: У 6 т. Т. 2. Беліцк - Гімн. / Беларус. Энцыкл.; Рэдкал.: Б. І. Сачанка (гал. рэд.) і інш.; Маст. Э. Э. Жакевіч. – Мн.: БелЭн, 1994. – 537 с.: іл.

3. Лукашанец, А. А. Беларуская мова ў пачатку XXI ст. / Веснік БДУ. Серыя 4, № 1. – Мінск: БДУ, 2009. – С. 4-10.

ВЫТОКІ БЕЛАРУСКАЙ ТАПАНІМІ

УА «Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт»

Кудаш К., 1 к., 6 гр., ПФ

Кафедра сацыяльна-гуманітарных навук

Навуковы кіраўнік – к.г.н., дацэнт, загадчык кафедры Сіткевіч С.А.

Тапонімы можна назваць люстэркам гісторыі або нават своеасаблівымі вокнамі ў мінулае. Яны ўзніклі ў глыбокай старажытнасці, але могуць быць як вельмі старажытнымі, так і даволі маладымі. Узнікненне тапоніма характарызуе аб'ект на якім-небудзь пэўным гістарычным этапе і дае нам звесткі аб гэтым этапе. Змены тапонімаў дэманструюць змены, што адбываюцца ў часе.

Беларусы – патомкі летапісных крывічоў, дрыгавічоў, радзімічаў – спрадвечу жылі асэлым спосабам жыцця, моцна звязаўшы свой лёс з суровымі рэаліямі лясіста-балоцістага краю. Важнейшым іх заняткам і